

AZ ÁRPÁD-KIRÁLYOK UDVARI PAPJAI. A középkorral foglalkozó történetírásnak hasznos segédtudománya az oklevéltan. Hasznos, de igen kevésbé népszerű. Az oklevelek a középkor emberének jogi ügyeit foglalták írásba és az oklevéltan százféle apró fogással, kerülő utakon jár annak utána, vajjon nincs-e furfangos hamisításokkal dolgunk, amiket valaki később valakinek érdekében szerkesztett össze. A türelemnek és a figyelemnek erős próbája az ilyen vizsgálat; az oklevéltani dolgozatok igazán nem tartoznak a mulatságos olvasmányok közé.

Amikor azonban az oklevéltan a pergamenlevelek írásával, százféle részletével foglalkozott, figyelme mindinkább ráterelődött azokra a kezekre, amelyekből ezek a régi, nagypécseletes okmányok annak idején frissen írva kikerültek. Megfigyeltek egyes kézírásokat s nyomukon névtelen írók munkálkodását, szerepét, vándorlását követtek sokszor hosszú éveken át. Aztán összevetették az eredményeket fennmaradt életrajzi töredékekkel, egyes nevek említésével és újabban már sok névtelen írórt sikerült megnevezni, s hol írását, hol az egyenes adatokat szólítva segítségül, végigkísérni őket egész életük pályáján.

Igy lép elő az oklevelek mögül lassankint, mindig plasztikusabban, a középkori társadalom írójának, tudósának, jogászának alakja.

Akkor még csupán a papok tudtak írni, de még azok sem mind. Tudunk eseteket, hogy kanonokok, prépostok sem ismerték a betűket.

Azok ellenben, akik az okleveleket írták, úgy tudtak írni, olyan mestéri, művészi kézzel még a leggyorsabb írásban is, hogy ma azt még a hivatásos kalligrafus sem csinálja utánuk.

Nagyon meg is becsülték őket; hiszen az írnudás csak egy része volt műveltségüknek. Ők voltak az egyházi és világi hatalmasok udvari papjai, törvények szerkesztői, ítéletekben tanácsadói, külföldre utazó diplomatái. Ők a kor történetírői. Tipikus alakjai a XII—XIII. században az uralkodók környezetének egész Európában. Ilyen ember volt a mi Anonymusunk is, Béla király jegyzője.

Ez időben, az Árpádok idején, már mind

világi papok voltak ezek az oklevélíró udvari papok. A szerzetes gyóntatta a királyt, az udvari pap meg mellette állott világi ügyekben; szórakoztatta műveltségével, tudásával. Írtak bizony néha csintalan történeteket is ezek a papok, amiket később, öreg püspökök korukban szánva-bánva emlegettek.

A kolostorokban is írtak ugyan okleveleket a barátok, főként ha saját maguk ügyeiben kellett a pecsétes levél; de írásuk már nem az a mindig modern, fürge világi írás, ami a hivatásos oklevélíróké. Inkább a nehéz könyvetükhöz volt szokva a barátok keze.

E sorok írója egy munkájában azt vitatja, hogy az Árpádok papjai mindig ugyanazt az írást írták, amit a francia udvari papok. Amikor Franciaországban a növekvő íráshasználat folytán mindig ügyesebb lett az írás formája, a magyar oklevelek is lépésről-lépésre, ugyanazon időben követik ezeket az új formákat. Egyszerre kellett hát valahol tanulniuk az írást a magyar és francia papoknak.

Ezt a kérdést vizsgálva, többféle úton elértünk a francia egyetemekhez, ahol tízezerszámra tanulták franciák és idegenek az írást, a latint, a gyakorlati jogot és mentek ki Európa hatalmasaihoz udvari papoknak.

A „Napkelet“ 2. számában Pais Dezső kis cikke felsorolta munkánk eredményeit; a 3. számban pedig Hekler Antal, a művészettörténet tudós professzora méltatja azt figyelemre és egyúttal kritikájára. Bősséggel hoz fel adatokat az Árpád-korban ittjárt francia művészekről, nálunk letelepedett francia szerzetesekről, és arra gondol, hogy talán inkább ezeknek szerepével lehetne magyarázni az írások párhuzamos hasonlóságait.

Hekler állásfoglalása igen kapóra jön nekünk, hiszen más oldalról éppen most döngetik teóriánkat azzal az érvel, hogy a francia összeköttetések művelődéstörténeti hátterére vonatkozóan nem elég erősek adataink.

Úgy érezzük azonban, hogy a mi udvari papjainkat, akiknek kezenyomát oly sok ezer apró jelben követjük már, akiknek életrajzához minden szót mint drága mozaikkövet gyűjtögettünk és akiket egyéni-

ségük, szereplésük megfigyelése és sokszor saját maguk nyilatkozata után is (a mi Anonymusunk is megmondja, hogy Párizsban tanult) gondolatban már úgy üdvözöljük, mint Párizsból sok tanulás, küszködés és kaland emlékével hazautazott pap-diákokat — ezeket az udvari papokat, neveltetésüket, tudományukat, írástudásukat nem engedhetjük át az idevándorolt francia szerzetesek dicsőségének.

Először is azért, mert ez időben a szerzetesrendek már nem foglalkoztak hivatás-szerűen az oklevelezés tudományával, tanításával.

Másodszor, mert ha a magyar írók nem egyenesen Franciaországból, hanem másodkézből, bevándorolt papoktól tanultak volna írni, akkor írásuk mégis csak lassabban követte volna a francia formák újdonságait.

Az meg éppen lehetetlen, hogy maguk a francia papok írtak volna a királyi udvar-

ban. Legalább is öt-hat franciának kellett volna akkor egyszerre és állandóan ott foglalatoskodnia. Különben is nálunk a nevükön ismert királyi papok mind magyarok.

A művészettörténet valóban kevésbé zárkózik el egyes területek és egyes speciális források vizsgálatára, mint a diplomatika, amely eddig alig kapcsolódott bele az általános művelődéstörténetbe.

Hekler adatai igen fontosak reánk nézve és igyekszünk kiaknázni azokat további vizsgálódásunkban. De az egyetemet járt magyar diákokról is van ugyanannyi egyenes adatunk, mint a hozzánk jutott franciákról. Ha mi örömmel használjuk fel a művészettörténész színes anyagát a mi tudományunk számára, bizonyára a művészettörténet sem veti meg a francia művészeti hatások magyarázatánál a mi régi, sárga pergamen-lapjaink önkéntelen tanuskodását.

Hajnal István.

**A Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület Walder Gyula al-
elnök elnöklete alatt megtartott rendes közgyűlése az igazgatóság min-
den előterjesztését elfogadta, az elmúlt évre 1500 K osztalék fizetését
határozta el és a 2:1 arányban kibocsátandó új részvények árfolyamát
illetékkötelesen 35.000 K-ban állapította meg, az elővételi jog gyakorlá-
sára pedig a folyó évi április hó 3-tól 12-ig terjedő időszakot tűzte ki.
Új tagokul Grüner Tivadar és Milos György ügyvivő igazgatók választ-
tattak az igazgatóságba.**

A KIADÁSÉRT FELELŐS HEGEDŰS ISTVÁN.